

TREMA

Ledenmagazine | Nummer 13, najaar 2025

 Nederlandse
Vereniging voor
Rechtspraak

De magie **VAN AI**

Hulpmiddel of hindernis?

AI-AGENDA RECHTSPRAAK:
BEHOEDZAAM VOORWAARTS

DEEPPAKES: GRENS TUSSEN
ECHT EN NAMAAK

voorRECHT RECHTSPRAAK:
TECHNOLOGIE EN EMPATHIE

Wij zijn de NVvR

De NVvR is dé beroepsvereniging en vakbond voor elke rechter en officier van justitie, waarbij bijna 80% van alle magistraten is aangesloten. Magistraten krijgen zo een stem, in het publieke en politieke debat. De NVvR bewaakt de kwaliteit en toegankelijkheid van de rechtspraak en komt op voor de (collectieve en individuele) belangen van de leden. Wij vinden het belangrijk actief samen te werken met onze leden en zoveel mogelijk beroepsgenoten te mogen vertegenwoordigen. Dit maakt onze en uw stem krachtig. Op www.nvvr.org leest u meer over de NVvR.

Waarom lid worden van de NVvR?

Samen sterk voor een betere rechtspraak

- ✓ Bevordering van vakmanschap en kwaliteit
- ✓ Verlaging werkdruk
- ✓ Borging professionele standaarden
- ✓ Diversiteit en inclusie
- ✓ Veiligheid van togadragers
- ✓ Borging van onze (inter)nationale rechtsstaat

Altijd paraat voor hulp en adviezen

- ✓ Rechtshulp bij conflicten
- ✓ Ondersteuning rechtspositie
- ✓ Ontwikkeling van de arbeidsmarkt
- ✓ Onderhandelingspartner arbeidsvoorwaarden
- ✓ Inschalingsbeleid magistratuur
- ✓ Verlofregelingen
- ✓ Pensioenontwikkelingen

Door en voor leden. Dus praat en bepaal mee!

- ✓ Ledenraad
- ✓ Cao-team
- ✓ Commissie Rechtspositie
- ✓ Wetenschappelijke Commissie
- ✓ Commissie Internationaal
- ✓ Ledenraadplegingen
- ✓ Themabijeenkomsten (on-/offline)
- ✓ Gerichte informatie en standpunten
- ✓ Actuele nieuwsvoorziening
- ✓ Netwerk voor magistraten

Lid worden?

Bent u lid van de rechterlijke macht, maar nog geen lid van de NVvR? Of kent u een collega die lid wil worden? Nieuwe leden ontvangen de eerste 6 maanden kosteloos een kennismakingslidmaatschap, zonder verdere verplichtingen. Meldt u eenvoudig aan op www.nvvr.org.

☎ 088 316 13 00

✉ info@nvvr.org

EERSTE HALF JAAR GRATIS!

AI IN DE TOGA

Kunstmatige intelligentie dringt in hoog tempo door tot in alle hoeken van onze samenleving. Wat begon als een technologische belofte in de wetenschap en het bedrijfsleven, vindt inmiddels ook zijn weg naar de rechtspraak. Van tekstanalyse en dossierselectie tot het voorspellen van doorlooptijden - de mogelijkheden lijken eindeloos. Maar juist in een domein dat draait om zorgvuldigheid, rechtvaardigheid en menselijke waardigheid, roept deze ontwikkeling fundamentele vragen op.

Wat mag en kan AI betekenen voor de rechtspleging in het algemeen en voor de togadragers in het bijzonder? Wat zijn de regels en condities? Wat is rechtstatelijk toegestaan? Waar ligt de grens tussen ondersteuning en beïnvloeding van het rechterlijk oordeel? En hoe behouden we de menselijke maat als algoritmen steeds vaker een rol spelen in besluitvorming en informatievoorziening? Kortom: wordt AI een hulpmiddel of een hindernis voor onze beroepsgroep?

In deze editie onderzoeken we die vragen vanuit verschillende perspectieven. We kijken naar de kansen die AI biedt om het werk van magistraten te verlichten: snellere toegang tot relevante jurisprudentie, efficiëntere administratieve processen en betere informatiepositie in complexe zaken.

Tegelijkertijd staan we stil bij de risico's: vooringenomenheid in data, gebrek aan transparantie, en de noodzaak van controleerbare en uitlegbare systemen.

De introductie van AI in de rechtspraak is geen technologische keuze alleen, maar ook een morele en maatschappelijke. Het raakt de kern van het vak: onafhankelijk oordelen, met oog voor context en rechtvaardigheid. Technologie kan daarbij ondersteunen, maar mag nooit bepalen.

Met deze uitgave van Trema willen we als NVvR bijdragen aan een open en eerlijke dialoog over de rol van AI binnen de rechtspraak. Niet vanuit technologische fascinatie of scepsis, maar vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid om het recht menselijk, transparant en betrouwbaar te houden. De vraag is niet óf AI een plaats krijgt in ons werk, maar hóe we die plek vormgeven - op een manier die recht doet aan onze kernwaarden en aan de mensen om wie het uiteindelijk allemaal draait, de rechtzoekenden. Hoe de toekomst van de rechtspraak er ook komt uit te zien, de menselijke maat blijft altijd de boventoon voeren.

Wij wensen u veel leesplezier.

De redactie

Miek Smilde & Sandra Wewer

AI KENT GEEN RECHTVAARDIGHEID

AI-agenda voor de rechtspraak

6

DE GRENS TUSSEN ECHT EN NAMAAK

Onderzoek naar deepfakes steeds geavanceerder

12

IMPROVISEREN VOOR GEVORDERDEN

NVvR-bestuursleden over de hack bij het OM

16

voorRECHT-RECHTSPRAAK

Hoe technologie en menselijke empathie elkaar kunnen versterken

20

IN HET NIEUWS

Terugblik op actualiteiten

4

STANDPUNT

De belofte en de grens van kunstmatige intelligentie in het recht

10

COLUMN

Marc Fierstra, voorzitter NVvR

23

OVER DE NVvR

Commissies, activiteiten en prioriteiten

24

BESTUUR EN BUREAU NVvR

26

Colofon

Nummer 13, najaar 2025

Trema (Tijdschrift voor de Rechterlijke Macht)

is een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR).

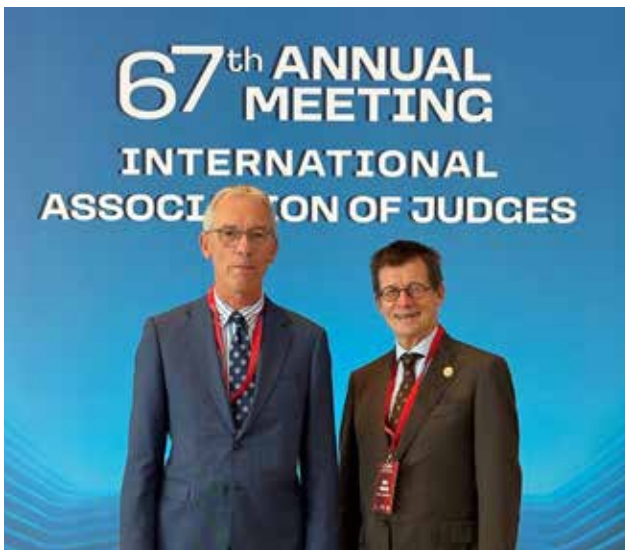
Redactie: Miek Smilde en Sandra Wewer
 Eindredactie: Sandra Wewer
 Teksten: Miek Smilde en Sandra Wewer
 Met dank aan: alle geïnterviewden
 Foto's: NVvR, NFI, Patrice Börger
 Vormgeving: FIRM Creative Agency, Driebergen
 Druk: Van der Perk Groep, Groot-Ammer

Wilt u contact opnemen met de redactie?

Stuur uw bericht naar s.wewer@rechtspraak.nl.

IN HET NIEUWS

In deze rubriek een terugblik op onderwerpen en ontwikkelingen waarmee de NVvR zich in de afgelopen periode heeft beziggehouden. Meer informatie hierover is ook te vinden op www.nvvr.org.

Politieke en maatschappelijke druk op rechters groeit wereldwijd

De onafhankelijkheid van de rechter staat wereldwijd onder druk. Dat bleek in mei tijdens de bijeenkomst van de European Association of Judges (EAJ) in Jerevan (Armenië), waar vertegenwoordigers uit 34 landen (waaronder de NVvR) hun zorgen uitspraken over politieke en maatschappelijke druk op rechters. Ook in Europa neemt de bemoeienis toe: van salarismaatregelen en wettelijke beperkingen tot publieke aanvallen op rechters die impopulaire uitspraken doen. Ook tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de IAJ in Baku (Azerbeidzjan, waarbij ook de NVvR aanwezig was) in oktober werd hierover uitgebreid gesproken. Delegaties uit Roemenië, Spanje en Italië spraken hun zorgen uit over politieke druk en wetwijzigingen. In Albanië werd onlangs een rechter tijdens een zitting doodgeschoten en Oekraïense rechters proberen onder oorlogsomstandigheden hun werk te blijven doen. Uit Mexico kwam verontrustend nieuws over grondwetwijzigingen die gekozen magistraten benoemde rechters laten vervangen. Daarnaast kwamen onderwerpen als de rol van de rechter binnen de trias politica, de invloed van digitalisering en AI, en de positie van rechters aan bod.

Ontwikkelingen inschalingsbeleid

Uit recente cijfers blijkt dat vrouwen relatief vaker en meer hebben geprofiteerd van het nieuwe inschalingsbeleid. Zowel bij ZM als OM verbeterden hun arbeidsvoorwaarden. Vrouwen kregen gemiddeld vaker én hogere salarisstappen dan mannen. De NVvR ziet dit als een teken dat eerdere ongelijkheid deels is rechtgezet. Het afgelopen jaar is veel bereikt: invoering van het nieuwe inschalingscriterium, afschaffing van schaal 9-i, verkorting van schaal 9a en een coulanceregeling vanuit de werkorganisaties. De Raad voor de rechtspraak en het OM hebben het Inschalingsakkoord en de nieuwe arbeidsvoorwaarden inmiddels volledig doorgevoerd. De NVvR blijft pleiten voor erkenning en compensatie van alle magistraten, ook van wie vóór 1 juli 2023 in dienst trad. Zij roept de werkorganisaties en de minister op om ook voor deze groep een passende regeling te treffen.

Impact van ICT-storing bij het OM duurt nog voort

De grote ICT-storing bij het Openbaar Ministerie van de afgelopen maanden heeft geleid tot veel extra werk en heeft nog altijd een aanzienlijke impact op de dagelijkse werkzaamheden. Omdat veel OM-leden in het begin van de zomer tijdelijk niet per e-mail bereikbaar waren, stak de NVvR hen in juni via een ansichtkaart een hart onder de toga. Inmiddels zijn de eerste stappen gezet naar het herstel en is het is weer in beperkte mate mogelijk om te telewerken. Tijdens het bestuurlijk overleg met het College van procureurs-generaal in oktober benadrukte de NVvR het belang van duidelijke communicatie over zowel het oplossen van de huidige problemen als de aanpak van toekomstige uitdagingen. Medio november stuurde de NVvR een brief aan het College om aandacht te vragen voor de snel groeiende onvrede en onrust bij de OM-achterban. De ICT-medewerkers binnen het OM zetten alles op alles om de digitale werkprocessen volledig te herstellen en het normale werk weer mogelijk te maken. Lees ook het artikel 'Improviseren voor gevorderden' (p. 16) in deze Trema, waarin drie OM-bestuursleden van de NVvR hun ervaringen hierover delen.

Aanpak werkdruk OM

De werkdruk binnen het Openbaar Ministerie blijft een hardnekkig probleem. De NVvR spreekt hierover regelmatig met het College. Afgelopen zomer presenteerde het OM het Plan van Aanpak Werkdruk, waarin verschillende maatregelen zijn opgenomen om de situatie structureel te verbeteren. Voor monitoring van de werkdruk en tijdige signalering van trends is naast maandelijkse 'pulsmetingen' onder medewerkers een integraal overzicht ontwikkeld dat elk kwartaal wordt bijgewerkt. Ook is een intranetpagina gelanceerd met praktische tips om werkdruk te verminderen – individueel én in teamverband. Verder lopen er pilots over effectief vergaderen en voorzitten, en wordt een tijdsbestedingsonderzoek voorbereid. De NVvR is via de klankbordgroep nauw betrokken bij deze initiatieven en blijft zich inzetten voor haalbare werkdruk en gezonde werkomstandigheden.

Luistertip: podcastserie Het Spiegelpaleis

De afgelopen zomer startte de NVvR met de tiendelige podcastserie Het Spiegelpaleis, geïnspireerd op het jubileumboek dat in 2023 verscheen ter ere van 100 jaar NVvR. In de afleveringen gaan we in gesprek met uiteenlopende gasten over onderwerpen die rechters en officieren van justitie dagelijks raken. Thema's als macht en tegenmacht, klare taal, openbaarheid, onafhankelijkheid, digitalisering, diversiteit en deskundigheid komen uitgebreid aan bod. Aan tafel zitten onder anderen advocaat-raadsheer (plv.) Jonathan Soeharno, journalist en columnist Folkert Jensma, strafrechtadvocaat Sander Janssen, rechtbankverslaggever Paul Verspeek en voormalig staatssecretaris en officier van justitie Nora Achahbar.

De complete serie is te beluisteren via de website van de NVvR (www.nvvr.org/publicaties), Spotify en Apple Podcasts.

Directiewisseling bij NVvR

Per 1 september heeft directeur Geert van Rhee de NVvR na 18 jaar verlaten. De afgelopen weken heeft een sollicitatiecommissie, bestaande uit een ledenraadslid, bestuursleden en een bureaumedewerker, zich beziggehouden met zijn opvolging. De nieuwe directeur is gevonden in de persoon van Marianne van den Bosch. Marianne is jurist en heeft ruime ervaring als bestuurder en leidinggevende, onder andere in het postacademisch juridisch onderwijs binnen de Radboud Universiteit. Zij start haar werkzaamheden bij de NVvR per 1 januari 2026. Bestuur en medewerkers wensen haar veel succes.

Chrisje Zuur nieuw bestuurslid NVvR

De ledenraad benoemde Chrisje Zuur op 29 september tot bestuurslid van de NVvR. Chrisje is sinds 2022 raadsheer in het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en heeft daarvoor ruime ervaring opgebouwd als advocaat. Haar kennis en ervaring zet zij graag in voor de NVvR.

AI KENT GEEN RECHTVAARDIGHEID

AI-agenda rechtspraak: behoedzaam vooruit

De kansen van technologie benutten zonder het recht of de rechtsstaat te schaden. Dat is de inzet van de AI-agenda voor de rechtspraak. Voor het samenvatten of vertalen van teksten is er binnenkort al een tool beschikbaar: Rechtspraak GPT.

Het leek een onschuldig bericht dat de NVvR eind september naar de leden stuurde. 'Werkt u al met AI?' Enkele tientallen leden reageerden dat ze wel eens 'iets' met AI hadden gedaan, vooral in de vorm van een tekst of vertaling. Allemaal in de privésfeer en met gebruikmaking van eigen accounts, want – en dat moet maar meteen duidelijk zijn – rechters mogen in de uitoefening van hun ambt geen gebruik maken van openbare AI-tools zoals ChatGPT. Het schrijven van vonnissen of het samenvatten van dossiers vallen onder de zogeheten hoog-risico-categorie van de Europese AI-verordening (AI Act) en zijn aan strikte voorwaarden verbonden, zoals transparantie of risicobeheer, waaraan openbare tools als ChatGPT niet aan voldoen. 'Een rechter moet kunnen motiveren hoe hij tot zijn oordeel komt,' legt Jos Smits, programmamanager AI bij de Raad voor de rechtspraak, uit. 'Hoe die AI-systemen precies werken weten we echter niet. Dus mag het niet.'

Nieuwsgierig

Kan het, mag het, is het verantwoord? Dat zijn de drie vaste vragen die binnen de overheid worden gesteld als het om het gebruik van kunstmatige intelligentie gaat. De rijksoverheid gaf begin dit jaar een handreiking uit voor het verantwoord inzetten van generatieve AI. Het ministerie van Justitie en Veiligheid is drukdoende een eigen door AI gestuurde chatbot te ontwerpen met de naam Robin. De Raad voor de rechtspraak heeft sinds begin 2025 een eigen AI-strategie en een daarbij horend uitvoeringsprogramma. Doel daarvan is om de mogelijkheden van AI voor de rechtspraak te verkennen, maar tegelijk te voorkomen dat technologie de fundamenten van de rechtsstaat uitholt. 'Veel collega's zijn nieuwsgierig en willen vooral weten hoe ze AI kunnen gebruiken om dossiers samen te vatten of snel jurisprudentie te kunnen verzamelen en analyseren,' merkt Smits op. 'Maar achter die

praktische vragen gaat een werkelijkheid schuil die voor de rechtspraak nog veel wezenlijker is. Hoe zit het met de betrouwbaarheid van bewijs, hoe transparant is een bepaalde opsporingsmethode? Hoe verhoudt AI zich kortom tot rechtstatelijke beginselen als onafhankelijkheid en onpartijdigheid?

Behoeft, inzicht, geletterdheid

De AI-strategie van de rechtspraak is gebouwd op drie pijlers, legt Smits verder uit. Onderzocht wordt allereerst aan welke hulpmiddelen behoefte is, zoals een tool om samenvattingen en vertalingen te maken en ingewikkelde materie in begrijpelijke taal te herformuleren. Daarnaast moet er meer inzicht komen in de manier waarop procespartijen nu al AI gebruiken, bijvoorbeeld om automatisch pleidooien te genereren of, problematischer, bewijsmateriaal te manipuleren. Ten slotte is het belangrijk om de AI-geletterdheid van

medewerkers te vergroten. Daartoe biedt SSR verschillende cursussen en e-learning programma's aan, ook voor officieren van justitie. 'Het is belangrijk dat alle rechtspraakmedewerkers leren herkennen wanneer AI een rol speelt en weten hoe ze met de risico's omgaan,' zegt Smits. 'Daarbij gaan we uit van bepaalde waarden, zoals onafhankelijkheid, transparantie, onpartijdigheid en menselijkheid. AI mag die waarden niet verzwakken en moet die bij voorkeur versterken.'

Kindbrieven en persberichten

Om tegemoet te komen aan de wens om bepaalde toepassingen binnen de rechtspraak mogelijk te maken, ontwikkelt de rechtspraak een eigen systeem: Rechtspraak GPT. Dit model, dat al volop in de testfase zit, draait binnen een eigen beveiligde deel van de cloud en zal worden ingezet voor laag-risico-toepassingen, zoals het samenvatten of vertalen van teksten,

het herschrijven van uitspraken in begrijpelijke taal (denk aan kindbrieven en persberichten) en het toegankelijk maken van juridische informatie. Rechtspraak GTP maakt gebruik van zogeheten blackbox modellen van OpenAI, en voldoet dus niet aan de eisen die gesteld worden aan hoog-risico-categorieën. Ook Rechtspraak GTP mag straks dus niet worden gebruikt voor alles wat te maken heeft met rechterlijke oordeelsvorming. Black box betekent dat niemand eigenlijk precies weet hoe kunstmatige intelligentie precies werkt. Zelfs ontwikkelaars kunnen zelflerende AI-systemen niet volledig doorgronden. Die onzichtbare logica is meteen het grootste probleem als het gaat om toepassing ervan in een magistratelijke omgeving. Nu al worden in de opsporing AI-gestuurde tools gebruikt, bijvoorbeeld om witwasconstructies bij cryptotransacties op te sporen. Hoe een machine bepaalde patronen herkent en hoe hij die classificeert als 'verdacht' is echter niet duidelijk. 'Wat als een verdachte wordt aangehouden op basis van een

algoritme waarvan niemand weet hoe het werkt?' geeft Smits een voorbeeld. 'Hoe kun je als rechter dan toetsen of het bewijs betrouwbaar is? Als blijkt dat een bepaald bewijs uit een niet te controleren systeem komt, kan een veroordeling ook na jaren alsnog over de kop gaan. Transparantie en uitlegbaarheid van AI-gestuurde systemen zijn dus niet alleen technische eisen, maar noodzakelijk om een eerlijk proces te blijven garanderen.'

Deepfakes

Vooraf voor het bewijsrecht levert AI de nodige uitdagingen op. Deepfake-technologie maakt het immers mogelijk om beelden, stemmen en documenten te vervalsen die niet van echt te onderscheiden zijn. Dat kan gevolgen hebben voor de bewijslast. 'Bewijs maar eens dat iets echt is, of juist vals.' Het Nederlands Forensisch Instituut werkt inmiddels wel aan nieuwe detectietools (zie het interview met Zeno Geradts op pagina 12), maar bewustwording binnen de rechtspraak blijft lastig, vindt Smits. Weliswaar houden veel

individuele medewerkers de ontwikkelingen vrij goed in de gaten (zoals ook bleek uit de NVvR-uitvraag), maar op institutioneel niveau kan er nog wel een en ander verbeteren. Smits merkt dat in veel overlegstructuren en expertgroepen het onderwerp AI vaak blijft steken

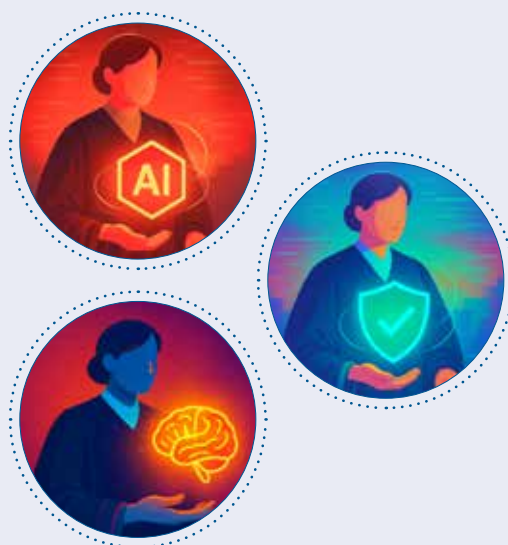
‘De technische ontwikkelingen gaan zo snel dat ongemerkt de menselijke maat en de rechterlijke oordeelsruimte onder druk kunnen komen te staan.’

op vragen over compliance en praktische toepassingen, terwijl de wezenlijke juridische en ethische vraagstukken onderbelicht blijven. Daarom dringt Smits er bij alle gerechten op aan om AI serieus te nemen. ‘Scholing en dialoog zijn essentieel. SSR geeft trainingen op bijvoorbeeld het gebied van digitale ethiek en de Europese AI-verordening, maar het gaat ook om de onderlinge dialoog. De technische ontwikkelingen gaan zo snel dat ongemerkt de menselijke maat en de rechterlijke oordeelsruimte onder druk kunnen komen te staan. Als blijkt dat een bepaald ondersteunend systeem 99 keer een advies geeft om linksaf te slaan, en dat advies klopt, dan wordt het best lastig om in het honderdste geval toch rechts te kiezen. Rechterlijke oordeelsruimte onder druk kunnen komen te staan. Als blijkt dat een bepaald ondersteunend systeem 99 keer een advies geeft om linksaf te slaan, en dat advies klopt, dan wordt het best lastig om in het honderdste geval toch rechts te kiezen. Rechterlijke oordeelsruimte onder druk kunnen komen te staan.’

Afhankelijk van Big Tech

Andere bronnen van aandacht en zorg zijn veiligheid en transparantie. Big Tech werpt wat dat betreft zijn schaduw ver vooruit. Smits: ‘De afhankelijkheid van commerciële technologiebedrijven is een wezenlijk risico. We weten bijvoorbeeld al dat veel AI-modellen van Amerikaanse bedrijven zijn getraind op datasets die grotendeels Engelstalig en Noord-Amerikaans zijn, met daarbij een ingebouwde culturele en juridische bias. Vraag ChatGPT naar een juridisch dilemma en je krijgt een ‘Angelsaksisch’ antwoord. Vraag naar een mooie vrouw en je krijgt een westers schoonheidsideaal voorgeschoteld. Die vooringenomenheid is niet zomaar te verwijderen uit het systeem. De angst dat subtiele vooroordelen zich op die manier ook in de rechterlijke oordeelsvorming nestelen, is wat dat betreft best begrijpelijk. Daar moeten we buitengewoon alert op zijn.’ De AI-agenda van de rechtspraak is daarom ook meer dan een technisch innovatieprogramma,

benadrukt Smits. Het is een zoektocht naar een evenwicht tussen efficiëntie en rechtsstatelijke waarden. ‘De Raad voor de rechtspraak investeert niet voor niets in kennisplatforms, vooral ook op het gebied van ethiek. Ja, AI kan de rechtspraak toegankelijker maken, en sneller, maar kan nooit de menselijke maat vervangen. AI is uiteindelijk niets anders dan statistiek. AI leert patronen, maar kent geen rechtvaardigheid. We zullen dus zelf moeten bepalen hoe we AI in de rechtspraak willen gebruiken, want anders bepaalt de technologie het voor ons. En dan zijn we te laat.’

De AI agenda van de rechtspraak: een samenvatting

De Raad voor de rechtspraak heeft sinds een jaar een eigen AI-agenda en ontwikkelt vanuit daar een breed programma met als doel het benutten van de kansen van kunstmatige intelligentie, zonder dat deze de kernwaarden van de rechtspraak ondermijnt. De strategie rust op **drie pijlers**: *het ontwikkelen van veilige toepassingen (zoals RechtspraakGPT), het vergroten van weerbaarheid tegen AI-gebruik door anderen en het versterken van AI-kennis bij medewerkers.* De rechtspraak onderkent de risico's van bijvoorbeeld deepfakes, ondoorzichtige algoritmen en de afhankelijkheid van commerciële technologie. Belangrijkste boodschap: AI kan de rechtspraak toegankelijker maken, en sneller, maar kan nooit de menselijke maat vervangen.

Allard Altena | officier van justitie en bestuurslid NVvR

De belofte en de grens van kunstmatige intelligentie in het recht

Het is een ongemakkelijke waarheid: AI is al overal. In de samenleving, in het bedrijfsleven, en ook al in ons werkveld. Documentanalyse, spraak-naar-tekst, voorspellende algoritmes: het is geen sciencefiction meer. De vraag is niet óf AI zijn intrede doet in het recht, maar wanneer. Daarbij is de vraag hoe wij – als samenleving en als magistraten – de regie houden over die ontwikkeling. Want het recht is geen optelsom van data en statistiek; zij is een morele en maatschappelijke praktijk.

De belofte

AI heeft een hele positieve kant. Zo kan AI repetitief en tijdrovend werk uit handen nemen, zoals het doorzoeken van duizenden pagina's processtukken, het herkennen van patronen in bewijsbestanden en het helpen structureren van complexe jurisprudentie. In de opsporing kan AI een nog veel grotere revolutie teweegbrengen. Alleen al de gedachte aan de optie om op basis van eenvoudige zoekvragen AI door duizenden dossiers te laten gaan

om verbanden te leggen, doet vele rechercheurs en officieren watertanden.

Zo kan AI ons uren werk schelen, uren die wij nu vaak te kort komen. AI kan een hulpmiddel worden waardoor wij ons meer richten op de kern: het beoordelen, waarderen, wegen en uitleggen. Misschien helpt AI ons zelfs fouten te reduceren; ook magistraten zijn immers feilbaar en AI kan fungeren als kritisch tegendenker.

De grens

Er is ook een harde grens. Het recht draait niet alleen om efficiëntie. Het oordeel van een rechter of de beslissing van een officier moet uitlegbaar zijn in menselijke taal. Het moet gedragen worden door waarden als onafhankelijkheid, integriteit en rechtvaardigheid. Een algoritme kent geen geweten, voelt geen verantwoordelijkheid, en legt geen rekenschap af. AI kan daarom nooit de plaats van de magistraat zou innemen. De kern van ons vak is menselijke reflectie, niet machinale berekening.

Juist in de twijfel, de context, het doorvragen en het verwoorden ligt de waarde van ons ambt.

Transparantie, controle en maatschappelijke waarden

Een andere grens is transparantie. Een rechterlijk oordeel mag geen "black box" zijn. Toch zijn veel AI-systemen juist dat: complex, niet volledig uitlegbaar en afhankelijk van datasets die wij niet beheersen. Er volgt een antwoord op de gestelde vraag, maar er valt niet te achterhalen hoe dat antwoord tot stand is gekomen. Dat is een risico voor het vertrouwen in de rechtspraak. Want hoe leg je een verdachte, slachtoffer of samenleving uit dat een beslissing is ingegeven door een model dat niemand echt begrijpt? Daarom geldt: geen toepassing zonder menselijke controle én zonder de mogelijkheid om de logica te verifiëren. Daarnaast zijn er diverse maatschappelijke vraagstukken die opdoemen, zoals hoe om te gaan met privacy en hoe deze bulk aan data beschermd kan worden tegen ongeautoriseerde derden.

Praktische dilemma's

De spanning tussen belofte en grens maakt zich al voelbaar in de praktijk. Stel je voor: een officier gebruikt AI om een requisitoir op te stellen. De tekst lijkt keurig en sluit logisch aan bij de feiten. Maar is dat ook een zorgvuldige afweging van bewijs, recht en maatschappelijke context? Of slechts een statistisch gemiddelde van eerdere uitspraken?

Of neem de rechter die een AI-tool inzet om vergelijkbare vonnissen te vinden. Dat lijkt nuttig, maar het gevaar van 'juridische copy-paste' ligt op de loer. Originaliteit en individuele rechtvaardigheid dreigen te wijken voor gemiddelden.

De rol van de magistraat

Mijn overtuiging is dat AI ons kan ondersteunen, maar dat de menselijke maat altijd beslissend moet blijven. Wij zijn de waarborg dat de samenleving te maken heeft met verantwoordelijke, beargumenteerde en uitlegbare rechtspraak.

Dat betekent ook dat wij zelf digitale geletterdheid moeten ontwikkelen.

Wie niet begrijpt hoe AI werkt, kan ook geen grenzen stellen aan het gebruik. Hier ligt dus een opdracht voor opleidingen en trainingen. Rechtspraak, OM en SSR hebben hier een rol te pakken, waarbij de NVvR ook de vinger aan de pols zal houden.

Een blik vooruit

Over tien jaar heeft AI ongetwijfeld een rol gekregen in ons werk. Misschien zijn transcripties van zittingen volledig geautomatiseerd, worden processtukken razendsnel geanalyseerd en krijgen rechters en officieren dashboards met relevante statistieken aangereikt. Als we het hebben over het verlagen van werkdruk en het effectiever maken van ons werk zijn er zo legio voorbeelden te bedenken hoe AI ons kan helpen.

Dat kan ons werk beter maken – mits wij vasthouden aan het uitgangspunt dat de uiteindelijke beslissing altijd menselijk blijft, dat de technologie die we gebruiken inzicht geeft in de rekenmodellen, dat daarop gestuurd kan worden

en dat de route naar het antwoord transparant is of kan worden gemaakt.

Tot slot: de open vraag

De komst van AI dwingt ons opnieuw na te denken over wat de kern van ons ambt is. Wat is datgene wat een magistraat onmisbaar maakt? Ik geloof dat dit ligt in onze menselijke reflectie: het vermogen om recht te spreken in naam van waarden, en niet alleen in naam van data. Het oordeel over schuld en onschuld, over straf en vrijheid, over recht en onrecht kan nooit uitbested worden aan een machine. Dat is een principiële keuze.

Maar ik leg die vraag graag ook terug aan u, collega's: wat wilt u dat in de toekomst onvervreemdbaar menselijk blijft in ons werk, en wat mag technologie ons uit handen nemen?

Bij die vraag geef ik u graag mee dat ik dit artikel in vijftien minuten heb geschreven met behulp van AI.

Prof. dr. Z.J.M.H. (Zeno) Geradts is als onderzoeker verbonden aan de divisie digitale en biometrische sporen van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en daarnaast bijzonder hoogleraar forensische data-analyse aan de UvA. Hij studeerde natuurkunde, promoveerde op een onderzoek naar patroonherkenning in forensische databases en is een van de initiatiefnemers van het onderzoekslab AI4forensics dat is gericht op de toepassing van kunstmatige intelligentie in forensische bewijsvoering.

Zeno Geradts (1967) had al op jonge leeftijd belangstelling voor forensisch onderzoek, de wetenschappelijke studie naar sporen en andere mogelijke bewijsmiddelen ten behoeve van gerechtelijke procedures. Zijn vader was advocaat en raadde zijn zoon in de jaren negentig van de vorige eeuw aan stage te lopen bij wat destijds nog het Gerechtelijk Laboratorium heette. 'Mijn enthousiasme was meteen gewekt.'

In meer dan dertig jaar schreef Geradts zo'n duizend rapporten ten behoeve van het openbaar ministerie en de rechtspraak. Ook trad hij regelmatig op als deskundige tijdens een zitting. Al snel kwam hij erachter dat de werkelijkheid van de wetenschapper en die van de magistraat niet altijd naadloos op elkaar aansluiten. 'De eerste keer dat ik werd opgeroepen, was in de zogeheten balpenmoord. Ik had geen idee hoe een zitting verliep. Tijdens het requisitoir onderbrak ik de officier van justitie, omdat hij iets zei wat niet klopte. Dat scheen niet de bedoeling te zijn.'

Sinds die tijd is in de communicatie veel verbeterd, vindt Geradts. Zeker nadat de dwaling in de Schiedammerparkmoord aan het licht kwam en mede daardoor het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) werd opgericht. Het NFI zelf is begrijpelijker gaan rapporteren en organiseert regelmatig cursussen om rechters en officieren bij te praten over de nieuwste ontwikkelingen. 'Dat zorgt voor een beter begrip onderling. Hoewel de manier waarop wetenschappers en juristen denken en handelen natuurlijk wel verschilt. Zoals een rechter ooit tegen mij zei: "Als wij zouden denken zoals u denkt, zouden we nooit tot een veroordeling komen".'

Manipulatie in MH17 proces

Geradts is sinds 1992 aan het NFI verbonden en maakte de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie vanaf het vroege begin mee. Hij begon met het verzamelen van schoensporen in neurale netwerken om bepaalde patronen te kunnen detecteren en is inmiddels bezig met automatische gezichtsvergelijkingen en het herkennen van *deepfakes*. Deepfakes zijn nepvideo's, foto's of geluidsopnames die zijn gemaakt met behulp

van kunstmatige intelligentie, waardoor het lijkt alsof iemand iets doet of zegt dat hij nooit heeft gedaan. Deepfake is een samentrekking van deep learning en fake (namaak) en maakt gebruik van het zelflerend vermogen van neurale netwerken die worden getraind door miljarden beelden. De woordvariant van dergelijke zelflerende netwerken zijn generatieve taalmodellen als ChatGPT, Claude of Microsoft Copilot.

Geradts legt uit hoe met relatief simpele modellen als VEO3.1 van Google of Sora 2 van OpenAI iedereen vanuit de huiskamer een fake-video kan maken door een bepaalde opdracht in tekst te geven. Weliswaar is voor de nieuwste modellen nog wel een Virtueel Particulier Netwerk (VPN) nodig waarmee een beveiligde verbinding tussen het internet en de eigen computer wordt gecreëerd, 'maar dan kun je echt heel makkelijk een mooi videofilmje maken'.

Het grote probleem van deepfakes is natuurlijk dat de grens tussen wat echt is en wat niet razendsnel vervaagt. Bewerking van forensisch bewijsmateriaal komt weliswaar nog niet heel vaak voor, maar in het MH17 proces kwamen opnamen van radarbeelden op tafel

'Het grote probleem van deepfakes is natuurlijk dat de grens tussen wat echt is en wat niet razendsnel vervaagt.'

die duidelijk waren gemanipuleerd. Bij het International Criminal Court hebben ze daar meer ervaring mee, omdat ze bij dit hof vaker zijn aangewezen op bewijs dat bijvoorbeeld van YouTube afkomstig is.

'De zogeheten 'chain of evidence' is in dit soort zaken vaak lastiger, omdat men niet over het originele bronmateriaal beschikt,' weet Geradts. Toch komen ook in

het Nederlandse strafproces al wel deepfakes voor, zoals bijvoorbeeld in de zaak van journaliste en presentatrice Welmoed Sijtsma van wie een namaak-seksvideo verscheen op internet.

Seks blijkt vaker een bron van crimineel gedrag met technologisch vernuft. Een voorbeeld daarvan is *Child Sexual Abuse Material (CSAM)*. Nog voordat dit materiaal bij wet was verboden, onderzocht Geradts al honderden opnamen. 'Als je zulk materiaal te veel ziet, wil je bijna ontslag nemen.' Later kwamen daar zogeheten *snuff movies* bij, zeer gewelddadige films waarin de suggestie wordt gewekt dat iemand *live* wordt gemarteld, verkracht of zelfs vermoord. De centrale vraag voor de onderzoekers van het NFI is dan of de beelden echt zijn of niet.

Inmiddels bestaan verschillende methoden om dat goed te onderzoeken, legt de hoogleraar uit. Een daarvan is kunstmatige intelligentie zelf. 'Met AI kunnen we detecteren of iets gegenereerd (gemaakt) is, maar dan

moet je wel weten met welke AI het materiaal is samengesteld. Vaak kunnen we voor 95% vaststellen dat iets is gegenereerd, maar dan weet je nog niet waardoor. AI-modellen van bijvoorbeeld Google en OpenAI hebben soms een kenmerk in hun bestand waardoor je kunt zien dat het materiaal is bewerkt. Zeg maar een soort watermerk. Daarnaast gebruiken we methodes om bijvoorbeeld te onderzoeken welke camera is gebruikt. En met behulp van elektrische netwerkfrequenties kunnen we soms bepalen wanneer een bepaalde opname is gemaakt.'

Bloedstroomdetectie

Inmiddels is er nog een methode beschikbaar om echt van fake te onderscheiden: bloedstroomdetectie. Geradts presenteerde deze relatief nieuwe methode tijdens de European Academy of Forensic Science in mei van dit jaar. Bij bloedstroomdetectie kijken onderzoekers naar het uitzetten en inkrimpen

van adertjes in het gezicht. Bij iedere hartslag worden de vaten namelijk iets wijder en neemt de hoeveelheid bloed even toe. Adertjes rond de ogen, het voorhoofd en de kaak zijn goede plekken om die verwijding te meten, omdat de adertjes daar dicht onder de huid liggen. De toepassing komt uit de medische (sport)wereld waar mensen al jarenlang hun hartslag meten. Liever dan een lelijk horloge te dragen, willen topsporters tegenwoordig via een contactloze camera hun hartslag laten registreren. En dat kan dus via het meten van de verwijding van bloedvaten in het gezicht. Voor de forensische praktijk is de ontwikkeling van beeldcompressie, zeg maar het verkleinen van foto- en videobestanden cruciaal geweest. Daardoor kunnen nu ook kleinere beeldbestanden worden onderzocht op subtiele verkleuringen in het gezicht.

‘Bij bloedstroomdetectie kijken onderzoekers naar het uitzetten en inkrimpen van adertjes in het gezicht.’

Het belang van forensisch-deskundigen

Hoewel Geradts als wetenschapper gefascineerd kijkt naar de razendsnelle ontwikkelingen op het gebied van digitale technologie en kunstmatige intelligentie, maakt hij zich ook zorgen en niet alleen omdat doorgewinterde criminelen ook de magie van AI hebben ontdekt. ‘Grote spelers als Google en Facebook hebben filters geïnstalleerd waardoor bijvoorbeeld CSAM direct wordt tegengehouden. Maar er is heel veel Open Source software beschikbaar waarmee elke amateur op de lokale computer alsnog van alles in elkaar kan zetten. Als mensen gewoon thuis strafbaar materiaal maken, is het voor ons wel een uitdaging om precies te detecteren wie wanneer wat en met welke middelen heeft gemaakt.’ Bovendien is het niet alleen het strafrecht dat door dit soort ontwikkelingen wordt geraakt. Geradts sluit niet uit dat ook in de civiele rechtspraak steeds vaker vervalst of gemanipuleerd bewijsmateriaal opduikt. Aktes, foto’s, bonnetjes of contracten zijn nu al vrij makkelijk met generatieve taalmodellen te manipuleren. Moest iemand vroeger nog lang oefenen om geloofwaardig een handtekening te vervalsen, dat kan nu met een druk op de

knop. De vraag wat echt is en wat niet dringt zich met andere woorden steeds pregnanter op. Alleen al daarom doen rechters en officieren er goed aan om de ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie scherp in de gaten te houden. De expertise van zogeheten forensisch adviseurs die inmiddels bij veel gerechten in dienst zijn, kan daarbij goed van pas komen. Veel van deze adviseurs zijn oud-studenten van de UvA waar Geradts lesgeeft. ‘Forensisch adviseurs kunnen de rechter niet alleen op de hoogte houden van de nieuwste ontwikkelingen, maar helpen vaak ook om de juiste vragen te stellen. Dat helpt ons als deskundigen dan weer als we op zitting worden gehoord.’

Het datacentrum van Amazon

Hoewel het gebruik van AI binnen de rechtspraak vooralsnog niet is toegestaan bij het rechterlijke werk, is het uitgesloten dat deze vorm van technologie het recht niet zal raken. Geradts maakt zich enige zorgen over de manier waarop het onderwerp nu binnen de organisaties wordt opgepakt. ‘De rechtspraak loopt wat dat betreft wel een beetje achter de feiten aan.’ Problematischer is de afhankelijkheid van, met name, Amerikaanse tech-giganten. ‘Ik ben ook voorzitter geweest van de American Academy of Forensic Science en ik begrijp dat de Amerikanen alles willen bepalen, maar daar zit wel een risico. Europa wil wel tegenwicht bieden aan de grote jongens van Google, Microsoft en Meta, maar ik ben bang dat we veel te laat zijn. Europa is niet echt in staat om die grote datacenters te maken. Amazon zet gewoon voor vijf miljard een datacentrum ergens neer. Dat soort investeringen zie je in Europa veel minder. Onze PhD-studenten lopen geregeld stage bij Amerikaanse bedrijven, omdat ze daar veel en veel meer rekencapaciteit hebben dan wij op onze universiteit hebben. Laat staan bij het ministerie van Justitie en Veiligheid. Dat zijn wel factoren die we onder ogen moeten zien.’

In het laatste nummer van het tijdschrift *Expertise en recht* (2025-5) publiceert Zeno Geradts samen met onder andere Henk van den Heuvel, voorzitter van het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) een artikel over de invloed van AI op forensische bewijsvoering. De auteurs leggen in het artikel onder andere uit welke verschillende methoden het NFI toepast om authenticiteit van bewijsmiddelen vast te stellen en de manier waarop de rechter daarmee om kan gaan.

IMPROVISEREN VOOR GEVORDERDEN

OM-bestuursleden van de NVvR vertellen wat de hack deze zomer voor hen betekende.

Bote ter Steege,
senior officier van justitie
parket Amsterdam en
vice-voorzitter van de NVvR

‘Overbelaste servers, waardoor thuis inloggen regelmatig niet lukt, een traag en regelmatig met storing kamperend GPS en een zeer traag werkend Outlook. Daarbij een structureel tekort aan werkplekken op het parket Amsterdam sinds de laatste grote bezuinigingsronde van bijna tien jaar geleden. En dit, terwijl het parket in de jaren dat ik in de Carib mocht werken, nogal in fte's gegroeid is. Het piept en het kraakt bij het OM, maar met soms wat gemopper worden de schouders er, als vanouds, nog steeds ondergezet.’

‘En toen ging alles plotseling op zwart. Mijn OM bleek te zijn gehackt! Hoe dan? Wat is er buitgemaakt? Wie zit hierachter? Al heel snel ging ik, net als de meeste collega's, in de *to do* stand. Hup, opnieuw de schouders eronder, samen komen we er wel doorheen. Zolang gaat het toch niet duren?’

‘Dat bleek niet zo te zijn. Natuurlijk kwam ook ik naar het parket om te werken, maar waar was er plek? In de levensfase waarin ik mij bevind, blijkt het nog flexibeler te kunnen en ja, ik ben het papieren tijdperk nog niet

vergeten, dat scheelt. Maar ook bij mij neemt op die manier het werkplezier wel af.’

‘En toen ging alles plotseling op zwart. Mijn OM bleek te zijn gehackt! Hoe dan?’

‘Inmiddels zijn we enkele maanden verder en eerlijk gezegd baart het ICT-dossier mij steeds grotere zorgen. Dat komt niet alleen door de verouderde ICT-systemen, maar ook, en vooral, door de taakstellende bezuinigingen die we als OM opgelegd hebben gekregen, terwijl tegelijkertijd – en overigens geheel terecht – er structureel en over meerdere jaren (veel) meer geld naar onze ICT moet. Bij mij is de rust teruggekeerd, maar gerust ben ik er niet op.’

Allard Altena is gebiedsofficier in de districten Oost- en West-Utrecht

‘Het is weer zover. Dat was mijn eerste reactie op het bericht dat er ‘iets’ met internet was. De zoveelste storing. Het zal wel, dacht ik. Niet wetende dat het zo lang zou duren’

‘Van de een op de andere dag viel de complete logistiek rond ons werk weg; we konden niet meer mailen, niet bij onze stukken en ook niet bij de agenda. Die eerste dagen zag ik collega’s over de gang dolen. Ikzelf trouwens ook. We dachten: oké, ik moet nu ergens zijn, maar ik weet gewoon niet waar.’

‘We hebben met z’n allen geprobeerd er iets van te maken. Het was improviseren voor gevorderden. Omdat ik net als gebiedsofficier was begonnen – werk waarbij je juist vaak extern en dus aangewezen bent op de ICT om buiten de deur te kunnen werken – was ik onthand. Normaliter werk ik veel met de iPad van het werk. Voor beide districten heb ik OneNote-files gemaakt waarin al mijn aantekeningen en de vergaderstukken zitten. Daar kon ik dus niet meer bij.

Ik was soms aangewezen op de beleefdheid en het inlevingsvermogen van ketenpartners om mij een beetje op weg te helpen. ‘Heb je dat stuk even voor mij?’ ‘Kan je de inloggegevens van Teams appen?’ ‘Bel me even, want ik kan niet in Outlook en weet het dus niet als je een afspraak plant.’ Zeker door dat laatste was het best behelpen.’

‘Ik heb ook veel meer moeten reizen. Vaak kan ik ervoor kiezen om op te starten in Den Haag, waar ik woon, om vervolgens naar de eerste afspraak te rijden, in Houten, Amersfoort, Nieuwegein of waar dan ook in het gebied. Nu moest ik altijd naar het parket om te kijken of er nog iets nieuws was, ook tussen afspraken door. Dat is een boel gereis voor weinig werktijd. Dus, ja, de effectiviteit, productiviteit en efficiency van het werk daalt fors door zo’n crisis. En de kwaliteit lijdt er ook onder vind ik, want je probeert veel meer werk te verrichten in de tijd dat je kan werken. Dat vind ik problematisch, ook richting onze ketenpartners. Dit is de eenentwintigste eeuw, alles is digitaal. Bij de politie en de gemeente wordt ook hard gewerkt. In mijn districten zijn op dit

moment bijvoorbeeld veel demonstraties, daarvoor moet er veel worden voorbereid. Dan kan ik niet zeggen: ‘Sorry, wij hebben een storing, succes en bel volgende week maar weer!’

‘Iedereen heeft gelukkig mee willen denken en veel partners wilden ons ondersteunen. Politie, rechtbank, advocatuur. Maar mensen reageerden ook verbaasd. Verbaasd dat dit zo’n grote storing was. Verbaasd dat we helemaal van het internet af waren. Soms ook verbaasd over de communicatie. Ik spreek de laatste weken nog steeds burgemeesters, politiechefs en andere ketenpartners die denken dat de storing al lang weer voorbij is, terwijl we bijvoorbeeld pas sinds heel recent weer kunnen werken op afstand.’

‘Deze ICT-storing heeft bij collega’s veel frustratie opge-

‘Iedereen heeft gelukkig mee willen denken en veel partners wilden ons ondersteunen’

leverd. Meer nog bij de zittingsofficieren. Mijn werk is vooral beleidsmatig. Daarvoor moet je ook bij je stukken kunnen, maar het is totaal anders dan als je naar zitting moet. Ik heb collega’s op de raarste tijden zien werken. ‘s Avonds laat, in het weekend. Mensen hebben zich drie slagen in de rondte gewerkt in een toch al complexe tijd. Dat kan op den duur wel consequenties hebben, ook personele. Vooral bij mensen die al langer bij het OM werken hoor ik steeds vaker dat ze het zat zijn. Dat geldt niet alleen voor officieren, maar zeker ook voor parketsecretarissen. Als juridisch beoordelaar kan je bij veel andere organisaties aan de slag. Ik vraag me echt wel eens af hoe het OM deze talenten binnen kan houden als de basisstructuur zo kwetsbaar blijft.’

Eva Borg is officier van justitie bij het functioneel parket in Zwolle en gebiedsofficier Oost-Nederland.

‘Vrijdag 18 juli ging het OM van internet af. De NOS meldde die dag een hack en schreef dat vanwege de kwetsbaarheid misbruik niet was uitgesloten. Ik was net terug van vakantie en wilde mijn mails en agenda bijwerken. Dat lukte dus niet. Op stel en sprong moest iedereen naar kantoor, thuiswerken was uitgesloten. Elke dag reizen van Utrecht naar Zwolle en terug, drie uur per dag. En dat met twee kleine kinderen die naar de opvang moesten. Dat was wel een dingetje. Of, een dingetje...het ging gewoon niet.’

‘Gelukkig heeft onze directeur bedrijfsvoering me uit de brand geholpen. Zij raadde me aan bij het iCOV in Utrecht te gaan werken. Dat is een samenwerkingsverband tussen allerlei overheidsorganisaties zoals het OM, de Belastingdienst en de ACM en AFM. Ze zijn aangesloten op de OM-systemen en hadden in Utrecht veel werkplekken die niet werden gebruikt. Vanuit daar heb ik in alle rust meerdere dagen per week mijn werk kunnen doen. Lang niet alle FP-locaties beschikten namelijk over voldoende werkplekken of werkplekken waar je rustig een zitting kon voorbereiden. Op het IJdok in Amsterdam was het bijvoorbeeld veel te vol. Gaandeweg de crisis ontdekten steeds meer collega's uit het hele land de werkruimte van het iCOV. Dat was een leuke bijkomstigheid, want daardoor heb ik veel nieuwe mensen leren kennen. Maar ik heb me er wel over verbaasd dat er niet als de wiedeweerga extra kantoorkaart is geregeld op meerdere plekken in het land, toen duidelijk werd dat dit echt wel even ging duren. Ja, dat kost veel geld. Maar iedere dag dat wij niet kunnen werken, kost ook gigantisch veel geld.’

‘We doen het met elkaar. Dat was het overheersende gevoel al die tijd. Sommige collega's hadden het in die zomerperiode minder druk, maar voor anderen was dit zeker niet het geval. Persoonlijk vond ik het wel vervelend dat ik mijn agenda moest printen om nog een beetje zicht op al mijn afspraken te houden, maar dankzij de support van al die verschillende opsporingsinstanties met wie ik samenwerk, heb ik toch door kunnen werken; de politie, de arbeidsinspectie, de inspectie

leefomgeving en transport, omgevingsdiensten en ook de advocatuur. Het was een enorm gepuzzel en we zijn eruit gekomen, maar dat is vooral dankzij hen. Voordeel was verder dat wij op het FP de meeste dossiers op onze H-schijf hebben opgeslagen. We waren dus niet geheel afhankelijk van de cloud of een bestandenpostbus of *whatever*. Veel werk bij het FP kon doorgaan, mits iedereen naar kantoor kwam.’

‘We doen het met elkaar. Dat was het overheersende gevoel al die tijd.’

‘Omdat ik net voor de crisis de SEM app had geïnstalleerd, wist ik dat er een storing was. Er verschijnt een pop up in die app en soms ook een *work around*. Veel collega's hadden die app nog niet geïnstalleerd en die konden dus niks, want voor dat installeren had je toegang tot je mail nodig. Dat levert eerst ergernis op en daarna ook een soort gelatenheid. Ik merkte het ook aan mijzelf. Dan nam ik op papier werk mee naar huis, maar als ik klaar was, had ik echt geen puf meer om de zoveelste e-learning te volgen. Je merkt dat de frustratie op de loer ligt. Er is al zo lang gerommel dat mensen er murw van worden. Ja, we kunnen nu weer thuiswerken, maar alleen als je een laptop met sms-token hebt. Er zijn ook collega's met een mobile pass en dan kan het niet. En het is volslagen *random* welke laptop je hebt. *Nobody knows*. Mensen die net binnenkomen, weten niet wat ze overkomt. Dan hebben ze een heel zware selectie en opleiding achter de rug en dan blijkt de printer op de gang het niet te doen, is er geen laptop beschikbaar en moeten ze eindeloos wachten op een telefoon. Organisatorisch is het vaak zo knullig geregeld bij het OM. Zo net niet. Het zijn dan ook echt de collega's, mooie zaken en de opsporingsdiensten die dit werk zo leuk maken.’

voorRECHT-RECHTSPRAAK

Hoe technologie en menselijke empathie elkaar kunnen versterken

Sinds eind 2023 bestaat er een Online Dispute Resolution voorziening die gebruik maakt van AI om VvE-, bouw- en erfgransgeschillen laagdrempelig te beslechten: voorRecht-rechtspraak.nl. Het is een initiatief van de Rechtspraak zelf en beoogt mensen met een geschil op een eenvoudige manier te helpen tot een oplossing te komen.

Rechtzoekenden worden stapsgewijs meegenomen door bepaalde zoektermen in te vullen of bepaalde vragen te beantwoorden. Komen ze er niet uit of hebben ze aanvullende vragen, dan staat er een zaakbegeleider met een sociaal-juridische achtergrond klaar die binnen 48 uur reageert en partijen verder helpt, bijvoorbeeld door het modereren van het zaakbegeleidingsgesprek of door te verwijzen naar een deskundige of mediator. Als partijen daarna toch naar de rechter willen, kan de zaakbegeleider helpen bij het structureren en volledig maken van het dossier. Sinds eind 2023 vonden zo'n honderdvijftig aanvragers de weg naar de site. Slechts in 18 procent van de gevallen werd uiteindelijk de stap naar de rechter gezet.

Kenniskloof overbruggen

Pieter van Riemsdijk, zelf rechter en een van de initiatiefnemers, noemt de site een voorbeeld van de manier waarop technologie en menselijke empathie elkaar kunnen versterken. voorRecht-rechtspraak is uitdrukkelijk niet alleen een AI-tool, maar gebruikt kunstmatige intelligentie om sneller relevante informatie te verzamelen, door bijvoorbeeld zaken te vergelijken met zaken waarin rechters uitspraken

hebben gedaan. Deze zogeheten 'zaakvergelijker' lijkt op een gewone zoekmachine, maar gebruikt onder meer zogeheten *semantic search*. Niet alleen om te scoren op letterlijk ingevoerde woorden, maar ook op de bedoeling van de rechtzoekende. Bij het ontwikkelen

'Bij het ontwikkelen van de zaakvergelijker is rekening gehouden met de complexiteit van rechterlijke uitspraken.'

van de zaakvergelijker is rekening gehouden met de complexiteit van rechterlijke uitspraken. Uitspraken zijn soms moeilijk te begrijpen voor de gemiddelde rechtzoekende. Daarom is nog een AI-component aan de techniek toegevoegd waardoor iedere uitspraak in een tekst van ongeveer tweehonderd woorden wordt samengevat, zo mogelijk op B1-taalniveau. Het doel hiervan is om de kenniskloof tussen de juridische wereld en de doorsneeburger te overbruggen. Dit in de veronderstelling dat mensen beter in staat zijn om zelf hun weg uit het geschil te vinden als zij weten en begrijpen wat hun rechten en plichten zijn in een gegeven situatie.

Gecontroleerde database

Een tweede AI-gestuurd hulpmiddel is de zogeheten 'verkenner'. Deze verkenner stelt bepaalde vragen om tot een duidelijke omschrijving van de casus te komen. Die informatie wordt, samen met vijf verdiepende standaardvragen, als prompt aangeboden aan een *large language model* (LLM). De standaardvragen zijn: Wat is er in algemene zin over het onderwerp te zeggen? Wat in het bijzonder? Welke oplossingen zijn er? Welke regels gelden hier? Zijn er uitzonderingen? Het model

'Een goede mix van technologisch vernuft en menselijke empathie kan ertoe bijdragen dat deze worsteling sneller wordt opgelost'

antwoordt vanuit een gecontroleerde database, waarin enkel uitspraken uit het uitsprakenregister van rechtspraak.nl zijn opgenomen. Deze techniek wordt *retrieval-augmented generation* genoemd. De kans op misleidende antwoorden (hallucinaties) wordt op deze manier geminimaliseerd, gebruikte bronnen zijn herleidbaar en raadpleegbaar en de privacy van gebruikers en van (rechts-)personen genoemd in de uitspraken worden geborgd. De verkenner wordt met grote regelmaat getest door rechters,

gerechtsjuristen, gebruikers en technische experts. Hiermee wordt juridische juistheid, toegankelijkheid, privacy en gegevensveiligheid geborgd.

Eigen regie

De initiatiefnemers van voorRecht-rechtspraak geloven dat AI-gestuurde technieken kunnen helpen om rechtzoekenden meer regie over hun eigen problemen te geven (empowerment). Juridische geschillen gaan in veel gevallen niet over complexe jurisprudentie en ingewikkelde bewijsconstructies, maar over mensen die worstelen met gedoe in de familie, burenruzies of consumententeleurstellingen. 'Een goede mix van technologisch vernuft en menselijke empathie kan ertoe bijdragen dat deze worsteling sneller wordt opgelost,' aldus een van de initiatiefnemers.

De zaakbegeleiding van voorRecht-rechtspraak is op dit moment beschikbaar in de rechtbank Noord-Holland, Oost-Brabant en Amsterdam. Over toepassing van het model op andere dan de hiervoor genoemde geschillen wordt nagedacht. 'Er wordt al heel lang gezocht naar alternatieve vormen van conflictoplossing, niet alleen om de rechtspraak te ontlasten, maar vooral om burgers sneller duidelijkheid en zekerheid te geven. voorRecht-rechtspraak hoopt tegemoet te komen aan die behoefte.'

Meer informatie over voorRecht-rechtspraak staat in het laatste nummer van *Ars Aequi* dat in november verscheen.

Het ambacht in tijden van kunstmatige intelligentie

Marc Fierstra
Voorzitter NVvR

Als voorzitter spreek ik vaak met rechters en officieren van justitie over wat ons drijft. Steeds weer hoor ik hetzelfde: de zoektocht naar rechtvaardigheid. Niet in abstracte zin, maar in het concrete leven van mensen. In de ogen van een verdachte die zich onbegrepen voelt, of van een slachtoffer dat hunkert naar erkenning. Daar ligt de kern van ons werk.

Tegelijkertijd hoor ik de laatste jaren steeds meer over AI en ons werk. Het aantal congressen, seminars en studiebijeenkomsten lijkt op dit moment geen gelijke tred met de actuele betekenis voor de rechtspraak. Ondanks deze wat cynische constatering kunnen wij de ogen niet sluiten. Kunstmatige intelligentie dringt door in bijna elk domein van de samenleving, ook in ons vak. Ik ontmoet collega's die kansen zien: AI kan ons helpen dossiers sneller te doorgronden (vgl. Rechtbank Gelderland 7 juni 2024, ECLI:NL:RBGWL:2024:3636), verbanden te ontdekken en routinieuze taken te verlichten. Ik zie ook

de zorgen: kunnen we technologie wel controleren en wat doet dit met onze eigen verantwoordelijkheid (vgl. Rechtbank Den Haag 5 augustus 2025, ECLI:NL:RBD-HA:2025:1454)?

Ik geloof dat we AI niet moeten wegduwen, maar ook niet blindelings moeten omarmen. Het is een hulpmiddel, geen rechter. Een algoritme kan correlaties signaleren, maar kent de context niet. Het kan het verleden extrapoleren, maar kan niet luisteren. Rechtvaardigheid vraagt om meer dan data. Empathie, wijsheid en soms ook moed om tegen de stroom in te beslissen. Juist daarom moeten we kritisch zijn. Welke aannames liggen in een systeem besloten? Welke groepen blijven onzichtbaar? Als we hierop niet scherp letten, kan AI ongelijkheid versterken in plaats van verminderen.

Ik ben ervan overtuigd dat technologie ons kan ondersteunen, maar ons werk niet kan overnemen. Efficiëntie is mooi, maar geen doel

op zich. Waar het om gaat, is dat wij tijd en ruimte hebben om te onderzoeken wat niet in een algoritme is verwerkt en waar het tekortschiet. Dat wij gelegenheid houden voor wat geen enkele machine kan: luisteren naar verhalen, wegen van belangen, oog hebben voor de menselijke maat. Ik zie daarin ook een kans. Als AI ons helpt administratieve lasten te verlichten, kunnen wij meer aandacht geven aan de rechtszaal en aan de ontmoeting met mensen. Dat gesprek – soms confronterend, vaak indringend – is waar rechtvaardigheid gestalte krijgt. AI kan ons ondersteunen, maar nooit vervangen. De menselijke maat is niet optioneel; zij is de essentie van ons ambacht.

Daarom pleit ik ervoor dat we technologie omarmen met een open blik, maar ook met een rechte rug. Zodat rechtvaardigheid, ook in tijden van algoritmen, altijd een menselijke stem houdt.

✉ NVvR.voorzitter@rechtspraak.nl

**Nederlandse
Vereniging voor
Rechtspraak**

Onze vereniging

Als beroepsvereniging en vakbond verenigt en vertegenwoordigt de NVvR magistraten. Dit doen wij samen met onze leden. Wij behartigen de individuele en collectieve belangen van de leden in het publieke en politieke debat, onder meer door de kwaliteit en toegankelijkheid van de rechtspraak en de ontwikkeling van het ambt te bewaken en beschermen. Onze werkwijze is gebaseerd op de kennis, denkkracht en ervaring van onze leden. We bereiken dit samen met de Ledenraad, het bestuur, het verenigingsbureau en een drietal commissies.

Actief mee doen?

Ruim 80 collega's zijn actief betrokken bij de NVvR via onze Ledenraad, in ons bestuur, in onze commissies, werk- en klankbordgroepen. Wij zijn altijd op zoek naar meer leden die zich ook op deze manier willen inzetten voor de vereniging en de magistratuur.

Heeft u interesse? Laat ons dit dan weten via info@nvvr.org. Wij nemen dan contact met u op. U bent van harte welkom!

.....
Kijk voor onze actualiteiten, dossiers, adviezen, prioriteiten en ons jaarplan op www.nvvr.org

Onze commissies

- De *Wetenschappelijke Commissie* (WeCo, 27 leden) adviseert het bestuur en politiek Den Haag gevraagd en ongevraagd over wetsvoorstellen, beleid en wetenschappelijke aangelegenheden op het terrein van de rechtspleging. De WeCo adviseerde de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties eind oktober over het schrappen van het toetsingsverbod (artikel 120 Gw), dat rechters nu verbiedt wetten aan de Grondwet te toetsen. De WeCo wijst op de vervagende grens tussen klassieke en sociale grondrechten en pleit voor een 'eeuwigheidsclausule' om bepaalde grondrechten blijvend te beschermen en zo de democratische rechtsstaat te behouden. Daarnaast heeft de WeCo eind oktober kritisch gereageerd op het wetsvoorstel dat het verheerlijken van terrorisme strafbaar stelt. Volgens de commissie is het onduidelijk welk gedrag precies wordt genormeerd en hoe handhaving online mogelijk is. Ook deelt de WeCo de zorgen van de Commissie Meijers dat het voorstel in strijd is met EU-recht en het beoogde doel niet effectief bereikt. (Lees meer op www.nvvr.org/adviezen.)
- De NVvR is de enige vakbond voor leden van de rechterlijke macht. De *Commissie Rechtspositie* (CRP, 8 leden) vormt het hart van onze vakbondsactiviteiten en adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over onderwerpen op het gebied van arbeidsvoorwaarden en rechtspositie van de leden van de rechterlijke macht. De vakbondstaak bestaat enerzijds in het bewaken van de collectieve belangen en de unieke rechtspositie van magistraten. Anderzijds behartigt de NVvR de individuele belangen van haar leden. Zo ondersteunt de NVvR haar leden tientallen malen per jaar bij arbeidsconflicten via bemiddeling, advisering en rechtsbijstandverlening.
- De NVvR participeert in werkzaamheden van internationale zusterverenigingen (Europees en wereldwijd), voor zowel rechters als officieren van justitie. De *Commissie Internationaal* (10 leden) ondersteunt en adviseert het bestuur bij in haar internationale activiteiten en vertegenwoordigt de NVvR tijdens de vergaderingen van de internationale verenigingen: European Association of Judges (EAJ) en International Association of Judges (IAJ). Lees op pag. 4 (In het nieuws) meer over de meest recente activiteiten.

(Lees meer over onze commissies op www.nvvr.org/hoewijwerken.)

Onze activiteiten en actualiteiten

De afgelopen periode heeft de NVvR zich als vakbond en beroepsvereniging ingezet voor uiteenlopende onderwerpen. De leden worden en zijn hierover structureel bijgepraat via onze nieuwsbrief, ledenberichten en onze website. Kijk voor een beknopt overzicht in deze Trema op de pagina 'In het nieuws' (pagina 4 en 5) en voor uitgebreide informatie over onze laatste nieuwsfeiten op www.nvvr.org/actueel. Heeft u vragen? Neem dan contact met ons op via info@nvvr.org.

Onze prioriteiten en thema's

De NVvR werkt vanuit vier prioriteiten: *Cultuur en kwaliteit, Magistraat en maatschappij, Innovatie en Collectieve en individuele belangenbehartiging*. Beleid, activiteiten, dossiers en specifieke thema's worden hieronder samengebracht en uitgewerkt in ons jaarplan. Zo richt de NVvR zich onder andere op werkdruk, veiligheid van togadragers, rechters en officieren in opleiding, diversiteit en inclusie, digitalisering in de rechtspleging, inschalingsbeleid, goede arbeidsvoorwaarden voor magistraten en de ontwikkeling van de (inter)nationale rechtsstaat.

Wie is wie? - Bestuur

Het bestuur van de NVvR bestaat uit acht bevoegde magistraten die zich naast hun dagelijkse werkzaamheden inzetten voor de vereniging, haar leden, de dossiers en de beleidsonderwerpen die op de agenda van de NVvR staan. Ook zijn zij nauw betrokken bij de cao-onderhandelingen.

Marc Fierstra
(raadsheer Hoge Raad)
Functie: voorzitter (sinds 2021)

Bote ter Steege
(senior officier van justitie Arrondissementsparket Amsterdam)
Functie: vice-voorzitter (sinds 2024)

Allard Altena
(officier van justitie Arrondissementsparket Midden-Nederland)
Functie: bestuurslid (sinds 2024)

Eva Borg
(officier van justitie Functioneel Parket Zwolle)
Functie: bestuurslid (sinds 2020)

Alexander Briejer
(officier van justitie Arrondissementsparket Den Haag)
Functie: bestuurslid (sinds 2024)

Wouter van der Haak
(senior rechter Rechtbank Noord-Holland)
Functie: bestuurslid (sinds 2022)/penningmeester (sinds 2024)

Frank Schoonen
(senior rechter Rechtbank Rotterdam)
Functie: bestuurslid (sinds 2022)

Chrisje Zuur
(raadsheer Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden)
Functie: bestuurslid (sinds 2025)

Contact met
een van onze
bestuursleden?

✉ info@nvvr.org

Wie is wie? - Bureau

Op het bureau van de NVvR in Den Haag zetten acht collega's zich in het belang van de leden en de rechtspleging dagelijks actief in op uiteenlopende dossiers en onderwerpen. Maak kennis met onze NVvR-bestuursleden en medewerkers, zodat u weet waarvoor u bij hen terecht kunt.

Marianne van den Bosch

Functie: directeur (per 1 januari 2026)
✉ m.vandenbosch@rechtspraak.nl

Nicole Groeneveld

Functie: verenigingssecretaris
✉ n.groeneveld@rechtspraak.nl

Christina Heerink

Functie: beleidsadviseur vakbond NVvR
✉ c.heerink@rechtspraak.nl

Irene Lommers

Functie: management assistente
✉ i.lommers@rechtspraak.nl

Marcel Mangal

Functie: coördinator bedrijfsvoering
✉ m.mangal@rechtspraak.nl

Paul Passchier

Functie: beleidsadviseur vakbond NVvR
p.passchier@rechtspraak.nl

Miek Smilde

Functie: beleidsadviseur beroepsvereniging NVvR
✉ m.smilde@rechtspraak.nl

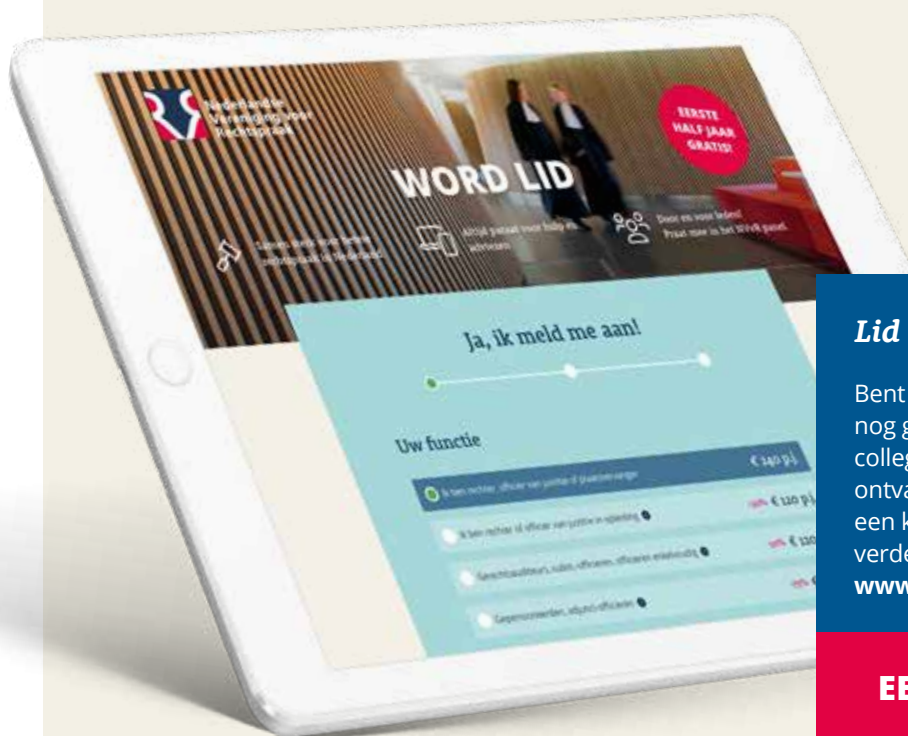
Sandra Wewer

Functie: communicatieadviseur
s.wewer@rechtspraak.nl

Wij zijn de NVvR

*Dé vereniging voor elke
rechter en officier van justitie*

- ✓ Samen sterk voor een betere rechtspraak
- ✓ Altijd paraat voor hulp en adviezen
- ✓ Door en voor leden. Dus praat en bepaal mee!

Lid worden?

Bent u lid van de rechterlijke macht, maar nog geen lid van de NVvR? Of kent u een collega die lid wil worden? Nieuwe leden ontvangen de eerste 6 maanden kosteloos een kennismakingslidmaatschap, zonder verdere verplichtingen. Aanmelden kan op www.nvvr.org.

EERSTE HALF JAAR GRATIS!